

Water en Veiligheid

Verslag van het onderwijsseminar in Breda

Op 19 november 2009 organiseerde de Atlantische Onderwijscommissie, in samenwerking met de Hogescholen Avans en Fontys en de Nederlandse Defensie Academie (NLDA), voor de vijfde achtereenvolgende keer het jaarlijkse onderwijsseminar op de Koninklijke Militaire Academie (KMA) te Breda. Het seminar stond dit jaar in het teken van het thema 'water en veiligheid', met als focus het belang van water als bron van onze welvaart, het strategische belang van de oceanen en de betekenis van het waterschap voor de Nederlandse waterhuishouding. Nieuw dit jaar was het project van 'de Watergeuzen': drie groepen studenten, afkomstig van de Hogescholen Avans en Fontys en van de NLDA, gaven een presentatie gebaseerd op het thema van het seminar. Daarnaast werd het onderwijsseminar voor het eerst voorafgegaan door een 'preconference', waarmee de deelnemers werden voorbereid op het plenaire gedeelte.

Het middagprogramma werd geopend door generaal-majoor Siem van Groningen, commandant van de Nederlandse Defensie Academie. Hij heette de deelnemers welkom op het kasteel van Breda en refereerde hierbij aan het feit dat het onderwijsseminar inmiddels een lustrumjaar kent. Ook prees hij het samenwerkingsverband dat de verschillende hogescholen voor het seminar waren aangegaan. Hans Luyendijk, voorzitter van de Atlantische Onderwijscommissie en tevens dagvoorzitter, introduceerde vervolgens de eerste spreker.

Dr. **Jan Blomme**, hoofdadviseur van de afdeling Strategie & Ontwikkeling bij het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen, gaf een uitgebreide beschrijving van de betekenis van de internationale maritieme handel voor de economie en onze welvaart. Allereerst wees hij op het belang van het toenemende gebruik van containers en containerschepen door rederijen, de

zogenoeten 'containisering'. Volgens Blomme heeft de handel op zee onder invloed hiervan tussen 2001 en 2008 een unieke periode van bijna exponentiële groei meemaakt. Hij noemde deze groei dan ook "fenomenaal." Daarnaast liet hij door middel van grafieken en statistieken zien dat het zwaartepunt van de internationale handel de laatste jaren is verlegd. De opkomst van de intra-Aziatische handel – inmiddels goed voor 30 procent van de totale wereldhandel op zee – heeft de havens in Azië op de

kaart gezet en zorgt ervoor dat 's werelds grootste havensteden niet langer uitsluitend in de Verenigde Staten en Europa te vinden zijn. Daarbij wees Blomme op de geopolitieke consequenties die verbonden zijn aan de verschuiving van maritieme handelsroutes.

Blomme ging verder in op de vraag in hoeverre de financiële crisis impact heeft op de maritieme sector. Hij beoordeelde de crisis als "uitzonderlijk zwaar" en illustreerde dit door een

grafiek te tonen die aangaf dat wij sinds de start van de crisis te maken hebben met een sterke afname van de internationale handel en productie. Blomme schreef de ernst van de crisis vooral toe aan de fragmentatie en verticale specialisatie van het productieproces en beargumenteerde daarnaast dat de maritieme sector extra zwaar getroffen is vanwege de enorme investeringen in de schaalvergroting van schepen de laatste jaren. In het kader hiervan vroeg Blomme zich hardop af of het voor Nederland verstandig is te investeren in de Tweede Maasvlakte.

Ten slotte liet Blomme zich, als Antwerpenaar, kort uit over het conflict tussen de Nederlandse regering en de Vlamingen met betrekking tot het uitdiepen van de Westerschelde. Hij beargumenteerde dat het voor de Antwerpse haven van vitaal belang is dat de Westerschelde wordt uitgediept. Immers, als gevolg van de schaalvergroting van containerschepen komt de bereikbaarheid van deze haven in gevaar. Volgens Blomme zouden voor een betere toegankelijkheid van Antwerpen slechts de 'drempels' in de rivierbedding moeten worden afgetopt.

Kapitein-ter-zee **Wouter van Straten**, verbonden aan de NLDA als docent maritieme operaties, vervolgde het programma met een wervelende presentatie over het strategische belang van de oceanen. Volgens Van Straten zijn de oceanen van groot belang vanwege de mogelijkheden die deze bieden voor de inkomsten uit visserij, de aanwezigheid van grondstoffen zoals olie, gas en mangaan en het feit dat 90 procent van de wereldhandel over water plaatsvindt. Het beheersen van deze wateren kan, zo zei Van Straten, vervolgens resulteren in een accumulatie van de welvaart, het uitbreiden van macht en het garanderen van een betere veiligheidssituatie. Deze voordelen, in combinatie met het feit dat de oceanen niemand toebehoren, overeenkomstig het 'Mare Liberum', verklaart volgens Van Straten dat naties van oudsher de oceanen hebben willen beheersen. Het verklaart tevens het idee dat het voor ieder land van cruciaal belang is om een 'maritieme strategie' te ontwikkelen.

Maar hoe ziet zo'n maritieme strategie die "het gebruik van de zee voor het behalen van nationale doelen bepaalt" er uit? Eind 19^e eeuw was het de Amerikaanse geostrateeg Alfred Thayer Mahan die hier als eerste een boek over publiceerde. Van Straten vatte de kern van diens strategie samen als 'decisive battle': je moet het initiatief nemen en de vijand raken daar waar hij het sterkst is. Volgens Van Straten is het argument van Mahan van blijvende invloed geweest op de Amerikaanse militaire strategie. Bijvoorbeeld oud-president Bush heeft voor zijn 'pre-emptive doctrine', waarbij de Amerikaanse regering mag aanvallen wanneer zij denkt dat haar belangen in gevaar kunnen komen, uit Mahans gedachtegoed geput. In contrast met Mahan publiceerde de Britse Sir Julian Gorbet in 1922 een boek waarin hij de

‘decisive battle’ als irrelevant beoordeelde. Gorbet proclameerde een andere strategie, gericht op een meer geïntegreerde benadering, waarbij diverse factoren tegelijkertijd in beschouwing worden genomen om veiligheid te kunnen garanderen.

Over welke landen in de toekomst op de oceanen tegen elkaar zullen strijden was Van Straten duidelijk. De Chinese regering investeert momenteel flink in haar marine en wordt daarmee in toenemende mate een concurrent van de VS. De concurrentieslag zal volgens Van Straten draaien om Afrika, een continent waar landen door slecht bestuur falen om de daar aanwezige grondstoffen te delven. Daar waar de grondstoffen in de rest van de wereld opraken, zullen de grote (maritieme) mogendheden in het beheersen van Afrika een mogelijkheid zien om te kunnen voorzien in grondstoffen voor hun groeiende bevolking. Van Straten voorspelde, met andere woorden, een voortdurende competitie tussen China en de VS, met als inzet het Afrikaanse continent en zijn grondstoffen. Ten slotte leverde Van Straten in verholde bewoording kritiek op het Nederlandse defensiebeleid. Hij stelde met enige ironie vast dat Nederland het laatste land zal zijn om te ontdekken waar het in werkelijkheid om gaat, namelijk: overleven, welvaart en macht.

Hans van den Hoek, voorlichter van het Hoogheemraadschap van Rijnland, sloot als derde spreker het reguliere programma af met zijn presentatie over het belang van het waterschap voor de Nederlandse waterhuishouding. Van den Hoek begon zijn uiteenzetting met een korte beschrijving van de historie van het Hoogheemraadschap van Rijnland, dat in de 12^e eeuw werd opgericht en daarmee het oudste waterschap van Nederland is.

Van den Hoek gaf vervolgens een overzicht van de taken van ieder waterschap, te weten waterkering, waterbeheersing en het behoud van waterkwaliteit. Zonder waterkering, zo demonstreerde hij aan de hand van een kaart, zou Nederland voor een groot deel onder water staan – en zou Amersfoort een kustplaats zijn. Gemalen stellen waterschappen in staat om hun taak van waterbeheersing uit te voeren, doordat deze het water op het juiste peil houden. Interessant was dat Van den Hoek, in tegenstelling tot de heersende opinie, waarschuwde dat watertekorten tegenwoordig dikwijls grotere problemen kunnen opleveren dan wateroverschotten. Watertekorten kunnen erg gevaarlijk zijn, doordat een zakkend waterpeil kan leiden tot de ineenstorting van huizen. Als oplossing hiervoor opperde Van den Hoek het idee om in regenachtige perioden in de herfst en winter water op te slaan, zodat deze voorraden in voorjaar en zomer kunnen worden teruggepompt. De derde taak van waterschappen, het behoud van de waterkwaliteit door middel van het hanteren van een basiskwaliteit, is volgens Van den Hoek steeds belangrijker geworden. Dit komt door de enorme toename van de waterconsumptie als gevolg van de stijgende welvaart en doordat water in toenemende mate aan vervuilende bronnen wordt blootgesteld. Van den Hoek benadrukte hierbij echter dat het Hoogheemraadschap geen drinkwater maakt, maar afvalwater schoonmaakt.

Ten slotte wierp Van den Hoek nog een blik in de toekomst, waarbij hij keek naar de mogelijke gevolgen van klimaatverandering voor de taken van het waterschap. De stijgende zeespiegel, de stijgende temperatuur en de toenemende droogte vragen een anticiperende houding van ieder waterschap om op deze manier zorg te kunnen blijven dragen voor “droge voeten en schoon water.”

Hierna was het de beurt aan **'de Watergeuzen'** om de bevindingen van hun onderzoeken te presenteren. De eerste groep studenten deed onderzoek naar de vraag welke staten rondom de Indische Oceaan de belangrijke zeewegen in de toekomst zullen gaan beheersen. Uit hun conclusie bleek dat alleen China in staat zal zijn deze rol op zich te nemen. India en Iran zullen daarentegen op regionaal niveau macht uitoefenen.

De tweede groep behandelde het onderwerp piraterij en de manier waarop piraterij op zee het beste kan worden bestreden. Deze groep concludeerde dat 'swarming' de meest effectieve manier is om piraterij aan te pakken. Hierbij werken de verschillende betrokken actoren, zowel koopvaardij schepen als marineschepen, nauw samen en staan ze via een netwerksysteem met elkaar in verbinding.

'The Great Garbage Plastic Soup' was het thema van de presentatie van de derde groep studenten. Zij gingen in op de enorme hoeveelheid plastic afval in de Grote Oceaan, oftewel de "plastic soep," en de gevolgen hiervan voor mens en dier. Zij sloten hun presentatie af met het argument dat bewustwording van dit probleem cruciaal is om in de toekomst de omvang van deze vervuiling te doen afnemen.

Janneke Suiskind en Marijn Hoijsink